Merknadsskjemaet skal inngå som en del av formell innsending til 1. gangs behandling.
Rød tekst er hjelpetekst/alternative valg. All tekst i skjemaene skal være svart i innsendt versjon. Husk å velge riktig overskrift.
I kolonnen «**Nr.**»: Nummerer merknadene og uttalelsene. Start nummereringen på nytt når du kommer til høringsinstansene (uttalelser).

Merknadsskjema – planoppstart

Plannavn	Årstad, gnr. 159, bnr. 28 m.fl., sykkelkryssing av Fjøsangerveien
Arealplan-ID	61930000
Saksnummer	201107713/112
Utarbeidet av	Bergen kommune, revidert av Norconsult
Sist revidert	22.03.2024

Nr.	Avsender	Hovedpunkt i merknad/uttalelse	Forslagsstillers kommentar
1	Private merknader: Thomas Jesper Berntzen Falsens vei 63 08.04.2021	Innspill om sykkelperspektivet. Påpeker at det her må tilrettelegges for pendlesyklisten, som ønsker å komme seg raskest mulig fra A til B. Unødvendig å bygge ekstra hindringer som broer og underganger, underganger/tunneler føles også utrygt. Det er mer effektivt med kryssing i plan, dette er løst i en rekke andre europeiske byer, med teknologier og systemer som i større grad prioriterer syklister og gående. Ved kryssing i plan, vil syklister oppleve at deres transportmetode blir satset på.	Tatt til følge. Innspill til sykkelkryssing i plan over Fjøsangerveien er i samsvar anbefalt løsning for reguleringsplanen.
2	Holon Bergen AS Gunnar K. Rosendahl Kletteveien 10 20.04.2021	Felles plangrense mellom plan for sykkelkryssing og forslag til detaljregulering for gnr/bnr 159/37 mfl. må avklares. *Ber om å bli kontaktet, slik at plangrenser kan avklares*	Tatt til følge. - De ønsker felles plangrense for BKK-planen og vårt planarbeid. Deres planarbeid har stoppet opp pga. innsigelse fra SVV i 2015. - Det ev avholdt møte mellom Holon og saksbehandler i Bergen kommune for BKK-planen. - Det er også avholdt møter med BKK, og det er gjennomført koordinering med kabeletatene.
3	Møller Eiendom Kanalveien 3 03.05.2021	Ønsker løpende detaljert informasjon om hvordan sykkeltraseen vil påvirke eiendommen, både under og etter bygging.	Tatt til følge. - Orientert om planarbeidet. - Det er nylig bygget sykkeltiltak (sykkelveg m/fortau) i Kanalveien forbi deres eiendom. Møller eiendom har vært i kontakt med SVV etter at oppstart av reguleringsplan ble varslet. Møller eiendom ble informert om at bygget sykkelanlegg sannsynligvis ikke skal tas om igjen, men et anlegg som denne reguleringsplanen skal koble seg på. - En liten del av deres eiendom inngår i riggområde ved bensinstasjonen.
4	Vibeke Holmefjord Tverrgaten 15 09.04.2021	Ønsker at det tas hensyn til rullestol-sykler. Dvs. ingen brå svinger etterfulgt av bakker og ikke tverrstilt vei (vei som heller den ene veien. Mener også en foreløpig oppretting av vei ved tre ved inngangen til gravplassen kunne vært rettet ut slik at det er mulig å sykle forbi treet uten å falle sidelengs.	Tatt til følge. - Hun ønsker tilrettelegging for rullestol-sykler. Det tas stilling til om tverrfallet ved inngangen til gravplassen kan rettes på, det vil bedre forholdene for rullestol-sykler.

1	<u>Høringsinstanser:</u> Bymiljøetaten 30.04.2021	1) Solheim kirkegård som grøntområde og friluftsområde må ivaretas. Mellom Fjøsangerveien og Solheim kirkegård er det en trerekke med store almetrær, disse må det tas hensyn til. *2) Byrom*: Traseens utforming må tilpasses lokale forhold, det må søkes gode og helhetlige løsninger, som også ivaretar byrom, byliv, kulturminner og grønnstruktur. 3) God tilrettelegging for myke trafikanter: - Nødvendig å vurdere lokale forhold langs traseen, som gangstrømmer ved kryssing av Fjøsangerveien og forbi holdeplasser. - Det må legges til rette for god sykkelforbindelse på den delen av Fabrikkgaten som i dag mangler sykkeltilrettelegging, herunder kryssløsning for Kanalveien og Kanalveiens kobling til eksisterende sykkelinfrastruktur i Fabrikkgaten. - Viktig å etablere en god og lesbar kopling for myke trafikanter fra Solheimsgaten forbi bussholdeplassen og inn mot det nye sykkelanlegget. - Planarbeidet må klargjøre trafikale konsekvenser for fremtidig bruk av kommunale vegen som inngår i planen. - Det er viktig å opprettholde dagens snusløyfe i Solheimsgaten. *4) Trafikale konsekvenser for kommunale veger må drøftes med Bymiljøetaten i tidlig fase*. 5) Bymiljøetaten skal ha tilsendt detaljerte tekniske planer (inkl. veglys og skiltplan) til godkjenning ved endringer på eksisterende kommunale vegområder, før søknad om igangsettelse sendes. Tekniske detaljplaner skal utformes i henhold til Statens vegvesens håndbok R700. *Ber om at dette innarbeides som rekkefølgekrav i bestemmelsene.*	1) Tatt til følge. Solheim kirkegård er utenfor plangrensa og reguleres ikke. Reguleringsplanen viderefører dagens situasjon med regulert fortau langs gravplassen, og dette plangrepet vil ikke være i konflikt med dagens almetrær. En annen viktig presisering er at det i pågående naboprosjekt er planlagt at eksisterende mur langs Solheim gravplass skal rives og opparbeides på nytt. Siste status fra denne byggesaken om ny mur (06.10.23) er at det skal plantes ut 11 nye trær, fordelt jevnt langs muren (detaljert plassering er ikke avklart p.t.). 2) Tatt til følge. Bestemmelsene stiller krav til at anlegg skal gis et formuttrykk med høy estetisk kvalitet og varighet. Det stilles krav til at ved detaljutforming skal estetiske kvaliteter og stedstilpasning vektlegges, og være i tråd med Bergen kommunes arkitektur- og byformingsstrategi. 3) Tatt til følge. - Viser til svar på merknad fra Syklistforeningen Bergen og omegn etter ny varsling i 2022, vedlegg 23 Sammendrag av merknader 2022. - Løsningen for sykkelveg langs Fabrikkgaten er tilpasset de regulerte envegskjørte sykkelvegene. Med unntak av at sykkelvegene reguleres med bredde 2,2 m, istedenfor 2 m som i gjeldende plan. Rabatten mellom sykkelveg og kjørevegen i Kanalveien blir tilsvarende redusert. Langs Fabrikkgaten reguleres det manglende del av sykkelveg med fortau mellom E39 og dagens sykkelveg i Fabrikkgaten, som starter øst for krysset med Kanalveien. Det reguleres adskilte gangarealet langs sykkelvegen på sørsiden av Fabrikkagaten, og på utsiden av sykkelvegen i Kanalveien. - Det er laget kobling fra rundkjøringen og ned til fortauet og sykkelstamvegen langs Fjøsangerveien, for å sikre kobling til Skrivergaten. Snumulighet i rundkjøringen opprettholdes, muren ved rundkjøringen flyttes, busslomme er bygd om. Viser til notat N-002 Risikovurdering av utforming ved snuplassen i Solheimsgaten. - Vegsystem regulert offentlig i Kronstadparken endres til privat (felles). - Snusløyfen i Solheimgaten opprettholdes. 4) Tatt til følge. Det er avholdt møter med Bymiljøetaten. 5) Tatt til følge. Rekkefølgebestemmelse er innarbeidet.
2	Vestland fylkeskommune (VLFK) 26.05.2021	1) Ber om at planarbeidet legger særlig vekt på framkommelighet for alle trafikantgrupper, inkludert syklende og kollektivtrafikken. Kryssing i plan skaper store utfordringer knyttet til framkommelighet og prioritering for de ulike trafikantgruppene. 2) Ber om at følgende tema blir tatt hensyn til i reguleringsprosessen: - Trafikktryggleik for ulike trafikantgrupper. Kryss må utformes på en trafikksikker og forutsigbar måte, som oppleves trygt for alle. - Ventede trafikkmengder og kapasitet på sykkelveg - Tekniske veitegninger i samsvar med SVV sine håndbøker	1) Tatt til følge. Reguleringsplanen tar utgangspunkt i vedtak om at sykkelkryssing av Fjøsangerveien skal skje i plan. Vurderinger av alternativer for kryssinger i plan, bro og kulvert er vurdert i Silingsrapport *RAP001_400.* 2) Tatt til følge. - Separasjon av gående og syklende gir god framkommelighet og trafikksikkerhet for begge trafikantgrupper. - Ekstra bredde på sykkelvegen ved krysningspunkter, øker kapasiteten i krysset for syklende. God bredde på sykkelvegen ellers gjør det også

		- Tiltakets konsekvenser for veitrafikken i bygge- og anleggsfasen, med særlig fokus på myke trafikanter *3) Kollektivtrafikk*: Fjøsangerveien er en sentral korridor for vegtrafikk, sannsynligvis vil både biltrafikken og kollektivtrafikk øke i tiden fremover. VLFK er bekymret for at kryssing i plan for myke trafikanter vil ha negative konsekvenser for fremkommeligheten for myke trafikanter og kollektivtrafikken. Dette taler for planfri kryssing av myke trafikanter. VLFK legger til grunn at det må sikres tilstrekkelig holdeplassareal og trygg adkomst til de. *VLFK ber om at seksjon for mobilitet og Skyss blir inkludert ved behov for avklaringer knyttet deres ansvarsområde*. *4) Kulturminne og kulturmiljø* Saken er vurdert som regional kulturmiljøforvalter. Planforslaget må ta hensyn til kulturminneinteressene både innenfor og i nærheten av planområdet. Ber om at kulturminneinteresser blir omtalte, verrneverdier blir vurderte og tatt hensyn til. *Anbefaler tiltakshaver å gå i dialog med kulturminnemyndighet for å synliggjøre konfliktområdene og viss mulig, finne løsninger som kan redusere konfliktpotensialet før planen blir lagt ut på høring*	enklere for syklistene å passere hverandre. Trafikkbildet vil også bli mer lesbart og i større grad vil være forutsigbart for myke trafikanter. Et nytt gangfelt over Fabrikkgaten vil svare ut dagens behov og redusere villkryssinger som en opplever i dag. - Tekniske tegninger utføres i samsvar med gjeldene håndbøker. - Funksjonskravet for gjennomføringen av anleggsarbeidet er at det på dagtid skal være to kjørefelt i hver retning og om natten ett kjørefelt i hver retning. Det må regnes med at noen arbeider må gjøres på natten eller i fellesferien, når trafikken er begrenset. Anleggsarbeidene er planlagt i åtte faser, det vises her til Y-tegninger (faseplaner) i teknisk tegningshefte. 3) Tatt til følge. - Holdeplassen Danmarksplass ved Solheimsgaten oppgraderes, til å kunne ha to busser samtidig. Dette vil bedre tilbudet for brukerne, effektivisere busslogistikken, samt gi tryggere og mer oversiktlige situasjoner. - Holdeplassen ved Fjøsangerveien Solheim kapell vil bli planlagt med utbedringsstandard og universell utforming. Plassering blir den samme som dagens situasjon, og vil betjene regionalbuss. - Det er avholdt møter med skyss. 4) Tatt til følge. Kulturminneinteresser er omtalt, verneverdier er vurderte og tatt hensyn til. Viser til planbeskrivelsen (kap. 6.9 og 9.11) og til kulturminnedokumentasjon (R-008).
3	Byantikvaren 12.05.2021	Byantikvaren er positive til kryssing av Fjøsangerveien i plan (alternativ 3-4). Det er en løsning som i større grad vil underordne seg kulturminner i området enn kryssing i bro (alternativ 1-2). *Det er viktige kulturminneverdier i planområdet og det må utarbeides en dokumentasjon/illustrasjoner som viser hvordan kravene til sykkelstamvei tar hensyn til kulturminneverdier i og utenfor planområdet.* *Nyere tids kulturminner:* Det er kulturminneinteresser i området. Innenfor planområdet ligger Solheim kapell og gravplass med omkransende mur. Gravplassen ble innviet i 1917, kapellet er fra 1920 og tegnet av arkitekt Sigurd Lunde. Nord for gravplassen ligger Fjøsangerveien 65, «BKK-bygget». Lenger sør i planområdet ligger «Siemensbygget», Kanalveien 3, arkitekt Ingolf Danielsen 1917. Like opp mot planområdet ligger «Kjeksfabrikken», Fabrikkgaten 3, arkitekt Ingolf Danielsen 1916. Arbeiderboligene i Kanalveien 8-14, byggmester M. Søraas 1927. *Kulturminnedokumentasjon:* I planutredningen må det framlegges informasjon og illustrasjoner som viser hvordan nye tiltak vil virke inn på kulturminner og kulturmiljø. Det er tiltakshaver oppgave å klargjøre alle forhold som påvirker kulturminner i	Tatt til følge. Kulturminneinteresser er omtalt, verneverdier er vurderte og tatt hensyn til. Viser til planbeskrivelsen (kap. 6.9 og 9.11) og til kulturminnedokumentasjon (R-008).

		planen. *Vi ber om å få tilsendt rapporten samt tilhørende kart før utlegging til offentlig høring.*	
4	Den norske kirke, BFK kirkebygg 11.05.2021	Det må tas hensyn til den over 100 år gamle muren langs kapellet, den må bli ansett som absolutt grense for inngrep i gravplassen. Muren skal reetableres, det er ikke konkludert med hvilken løsning som skal benyttes. Det kan medføre behov for omlegging av trafikken i Fjøsangerveien. BFK er i utredningsfasen av arbeidet med muren, og ønsker samkjøring med planlegging av sykkelveien. Det må tas hensyn til hovedinngangen til gravplassen, utkjørselen kan være en risiko. Ved lyskrysset er det en port inn til gravplassen, det må tas hensyn til denne.	Tatt til følge. - Det pågår et prosjekt med rehabilitering av muren langs Solheim gravplass. Det er planlagt at eksisterende mur langs gravplassen skal rives og opparbeides på nytt. Siste status fra denne byggesaken om ny mur (06.10.23) er at det skal plantes ut 11 nye trær, fordelt jevnt langs muren (detaljert plassering er ikke avklart p.t.). - Hovedinngangen til gravplassen inngår i reguleringsplanen, det reguleres kun innkjøring fra Fjøsangerveien. - Hovedinngang og port ved lyskrysset rehabiliteres ifm. prosjektet for ny mur langs gravplassen.
5	Brannvesenet 11.05.20221	Bergen brannvesen forutsetter tilrettelegging av planområdet slik at adkomsten for brannvesenet ikke forringes. Brannvesenet sine kjøretøy må ha brukbar tilgjengelighet frem til de ulike bygningene, samt tilstrekkelig slokkevannskapasitet. For oversikt over tekniske spesifikasjoner vedrørende dette vises det til «Veiledning – tilrettelegging for innsats for rednings- og slokkemannskaper». Bergen kommune - Sørg for tilrettelegging for innsats fra brannvesenet	Tatt til følge. - Det tilrettelegges for adkomst for varetransport i Kronstadparken, dette vil også gi adkomst for brannbiler. - Det er hydranter internt i Kronstadparken, hvert enkelt utbyggingsområde er ansvarlig for slokkevannsinnstallasjon. Tiltaket for sykkelstamvegen vil ikke vanskeliggjøre tilgang til bygninger.
6	NVE 06.05.2021	Dersom planen har følger for NVE sine saksområder, skal NVE har oversendt planen ved offentlig ettersyn. NVE legger til grunn at planen ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser. Alle relevante fagutredninger innenfor NVE sine saksområder skal vedlegges plandokumentene.	Tatt til følge. - Viser til vedlegg 17 R-020_ROS-analyse og vedlegg 16 R-016_Geoteknisk datarapport. - Det er ikke aktsomhetsområder eller faresoner for steinsprang eller jord- og flomskred i nærhet til planområdet (NVE Atlas). - Planområdet omfattes av aktsomhetsområde for snøskred ifølge NVE Atlas. Aktsomhetsområdet er basert på et kartgrunnlag utarbeidet av NGU i 2010 med lav posisjonell- og tematisk nøyaktighet, lav oppløsning og med generalisering. - Det ble bekreftet i fareidentifikasjonsmøtet (avholdt ifm. ROS-analysen) at det ikke er aktuelt med snøskred i gjeldende område (en kirkegård med helling). Planforslaget legger ikke til rette for etablering av bygg for varig opphold. - Planområdet ligger under marin grense. Nasjonal løsmassedatabase, utarbeidet av Norges Geologiske Undersøkelse (NGU), viser at området hovedsakelig består av fyllmasse (antropogent materiale) med nærhet til bart fjell. - Det er i forbindelse med detaljreguleringen gjort geotekniske vurderinger. Vurderingen fastslår at det ikke er påtruffet sprøbrudd- eller kvikkmateriale i grunn, og at tiltaket dermed er klarert med hensyn til fare for kvikkleireskred, iht. NVEs veileder 1/2019 (ref. **Error! Reference source not found.**). - Planområdet ligger med nærhet til, men berøres ikke av, aktsomhetsområder for flom ifølge NVE Atlas. Temaet vurderes ikke videre.

7	Statsforvalteren i Vestland 26.04.2021	Er positiv til det blir tatt opp igjen planarbeid med sykkelkryssing av Fjøsangerveien. Med mål om økte sykkelandeler, bør løsninger for syklende gi betydelige forbedringer. Mener at kryssing i plan gir dårligere forhold for syklende ift. biltrafikk, og at listen bør legges høyere en det. Savner et alternativ som går i tunnel fra Kanalveien ved «rampen» i sør og helt til sørenden av Solheimsgaten. Øst/vest G/S-trafikk vil krysse i plan, sykkeltrafikk nord/sør vil få bedret konkurransekraft vis a vis bil. Ber om at det vurderes nøye om en broløsning vil bedre situasjonen for G/S-trafikk på en måte som godtgjør kostnadene ved en slik løsning.	Ikke tatt til følge. - Foreslått tunnelløsning fra statsforvalteren er lite realistisk, det er en svært dyr og vanskelig gjennomførbar løysing. Også vanskelig anleggsgjennomføring, mye infrastruktur i bakken. Statsforvalterne var skeptisk til broløsning ift. hva det koster, kostnader for GS-løsning er vist i silingsrapporten
8	Syklistforeningen Bergen og omegn 11.05.2021	*1) Volum på sykkeltrafikken:* Mener sykkeltrafikken i området vil øke. At det er feil oppfatning at sykkeltrafikken i dette krysset vil bli redusert. *2) Prioritering av syklende:* Ønsker at syklende skal prioriteres høyrere i krysset. Kortere tidsintervaller, sensorer i bakken, gjennomgående stamveistandard, ingen kantstein på tvers av sykkelveien. *3) Anbefaler avbøtende tiltak for å styrke trafikksikkerheten:* - Redusert fartsgrense - Tilbaketrukket stopplinje - Varselskilt før krysset med underskilt «kryssende syklister» - Opphevd sykkelvei gjennom krysset med rød asfalt *4) Koblingen inn på Fabrikkgaten* Mener det er viktig at koblingen fra Danmarks plass og inn på sykkelveien i Fabrikkgaten holder høy standard. Det ser ut som det er for lavt prioritert - Det bør være to krysspunkt for syklende over Fjøsangerveien - Ett av de tre kjørefeltene inn i Fabrikkgaten bør omgjøres til sykkelvei - Sakset fotgjengerfelt over Fjøsangerveien er unødvendig	1) Reguleringsplanen legger opp til sykkelkryssing av Fjøsangerveien ved Edvard Griegs vei. 2) Delvis tatt til følge. Den nye sykkelkryssingen sikrer en sammenhengende og godt tilrettelagt ferdselsrute for både syklende og gående langs strekningen. Tilgjengeligheten til lokale gang og sykkelruter styrkes gjennom etablering av manglende lenker og mer trafikksikre avkjørsler og kryss. Syklende i område vil få et helhetlig tilbud i området, men vil i fremtidig situasjon måtte krysse to veger istedenfor en. Signalanlegget har mulighet til å tilpasse seg til alle trafikkstrømmer og prioritere forskjellige trafikanter ved behov. Det er mulig å samkjøre de to sykkelkryssingene, slik at de får «grønn bølge» når man sykler i en viss fart. Dagens teknologi for detektering har mulighet til å fange opp syklister slik at de kan prioriteres i signalanlegget. Der det er plass til det er det mulig å bruke fotstøtter med trykknapp ved stopplinjer. 3) Tatt til følge. Viser til svar på merknad fra Syklistforeningen Bergen og omegn etter ny varsling i 2022, vedlegg 23 Sammendrag av merknader 2022. 4) Tatt til følge. Det foreslås envegskjøring av Fabrikkgaten øst for Kanalveien, dette for å kunne etablere et fullverdig sykkelsystem gjennom krysset Fabrikkgaten x Kanalveien og videre kobling mot eksisterende sykkelsystem i Fabrikkgaten. Fotgjengeroverganger over Fjøsangerveien sakses. Viser til planbeskrivelsen, hvor det omtales løsninger for syklende og gående.

Merknadskart

